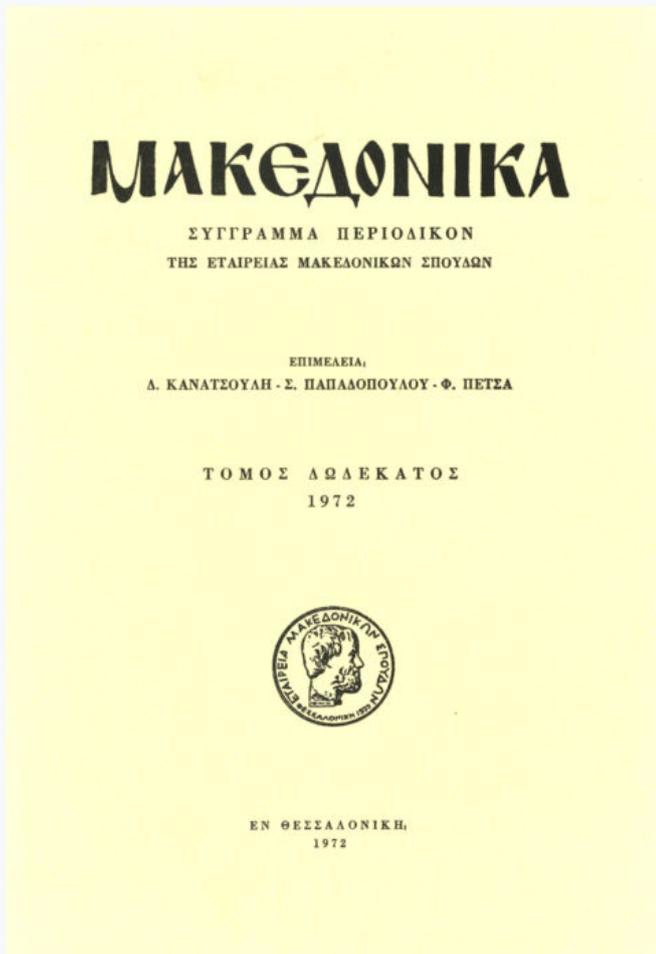

Μακεδονικά

Vol 12 (1972)

Αφιερύεται εις την μνήμην Γεωργίου Θεμελή, Χαραλάμπους Λέκα

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (H κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.)

Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.1031](https://doi.org/10.12681/makedonika.1031)

Copyright © 2015, Ιωάννης Κ. Βασδραβέλλης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Βασδραβέλλης Ι. Κ. (1972). Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bălgarskite zemi prez 15-18 vek (H κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.). *Μακεδονικά*, 12, 534–536. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1031>

Στό Δ' και τελευταίο κεφάλαιο, με τον τίτλο «Η εποχή του Καποδίστρια» και σε 10 ενότητες, περιγράφονται η ίδρυση των πρώτων χιλιάρχιων και οι επιχειρήσεις για την καταστολή της πειρατείας, οι διαμάχες που προέκυψαν από την κυβερνητική απόφαση διορισμού του Τόλιου Λαζού ως χιλιάρχου των Μακεδονοθροσσεσάλων και των παραμερισμό των Καρτασαίων, ο διορισμός τέλος του Τσάμη Καρατάσου ως χιλιάρχου, η διάλυση του στρατοπέδου των Θηβών, η μάχη της Πέτρας, η εφαρμογή του νέου στρατιωτικού κανονισμού και ο θάνατος του Γέρο-Καρατάσου. Το κεφάλαιο και το όλο έργο κλείνει με βιογραφία του αγωνιστού, όπως περιέχεται σε αίτηση του γιου του Τσάμη (1.1.1860) προς την Κυβέρνηση για βελτίωση της οικονομικής του κατάστασης.

Πρόθεση του συγγραφέα, όπως και προλογικά αναφέρεται, είναι να εξουδετερώσει την ιστορική αδικία που έγινε σε βάρος του αγωνιστή Καρατάσου. Και η πρόθεση αυτή, όπως και η απέραντη εκτίμηση και αγάπη που τρέφει για τον ήρωα, είναι διάχυτη σε όλες τις σελίδες της μελέτης του. Αυτό όμως δεν τον εμποδίζει να τεκμηριώσει και επιστημονικά την έρευνά του, στηρίζοντάς την στην μελέτη αρχείων, πηγών και πλούσιας βιβλιογραφίας. Μερικές φορές, βέβαια, οι κρίσεις του για την θέση άλλων ιστορικών που αναφέρονται στα γεγονότα που εξιστορεί, υπαγορεύονται από την συναισθηματική του τοποθέτηση απέναντι στην μορφή του αγωνιστή Καρατάσου, που πρέπει να ανακαθαρθή από τις σκιές και να αποδοσμευθί από κάθε ιστορική ευθύνη. Αυτό οδηγεί στο να χαρακτηρίζεται π.χ. ο Χρ. Περραιβός σαν ιστορικά αναξιόπιστος, σε μία γενίκευση κρίσεως (σ. 78, ύποσημ. 168), και στο δισταγμό να έρμηνευθί το περιεχόμενο της επιστολής Καρατάσου προς το Έκτελεστικό (γραμμένης από τον ήγούμενο Άλύπιο και ύπογραμμένης από τον Καρτάσο σχετικά με τα δεινοπαθήματα της Μονής Ευαγγελισμού της Σκιάθου), επιστολής που χαρακτηρίζεται από τον συγγραφέα ενδιαφέρουσα μόν, αλλά παράδοξη και επίμαχη (σ. 94).

Γενικά η μελέτη, που συμπληρώνεται με 4 σελίδες βιβλιογραφίας και πίνακα ονομάτων και λέξεων (10 σελίδες), αποτελεί αξιόλογη συμβολή στην μελέτη της νεοελληνικής ιστορίας, ιδιαίτερα γιατί αναφέρεται στο γεγονός της Έθνεγερσίας στο χώρο της Μακεδονίας, που η συμβολή της στον άγωνα υπήρξε ουσιαστική, τόσο για τα γεγονότα που εκεί διαδραματίστηκαν, όσο και για τις ήγετικές φυσιογνωμίες που ανέδειξε, πολλές από τις οποίες άποτύπωσαν την σφραγίδα τους, όπως η οίκογένεια των Καρτασαίων, στις επαναστατικές εξελίξεις στην νότια Ελλάδα.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Bistra Cvetkova, Hajdustvoto v Bálgarskite zemí prez 15-18 vek (Η κλεφτουριά εις τα βουλγαρικά εδάφη κατά τον 15ο-18ο αι.), Σόφια 1971.

Η ανωτέρω έργασία εξεδόθη από τη γνωστή ιστορική της Σόφιας κ. Bistra Cvetkova και αναφέρεται εις το θέμα των κλεφτών (χαϊντούκων) της Βουλγαρίας κατά την ανωτέρω περίοδο, κατά την όποιαν όλοι αι βαλκανικοί χώροι είχαν ύπαχθί υπό τουρκικήν διοίκησιν. Η έργασία αυτή διαφωτίζει μίαν σκοτεινήν περίοδον της ιστορίας των βαλκανικών κρατών, διά την όποιαν όλοι οι λαοί της Βαλκανικής καταβάλλουν προσπάθειες να διαφωτίσουν αυτήν διά της εκδόσεως τουρκικών ιστορικών έγγραφων (πηγών), που εύρισκονται εις διάφορα αρχεία. Έγγραφα σαν αυτά έδημοσίευσα και εγώ αρκετά εις διάφορες ιστορικές έργασίες περί Μακεδονίας κατά τα τελευταία χρόνια. Αυτό είναι γνωστόν εις τους ιστορικούς των Βαλκανίων, αλλά και άλλων χωρών της Ευρώπης και της Άμερικής και πολλές κριτικές έγγραψαν σε επιστημονικά περιοδικά, οι άσχολοί μόνι δέ με παρόμοια

θέματα καλόν είναι νά λάβουν γνώσιν, διότι ἐκεῖ θά εὔρουν ὑλικόν ἀγνωστον καί ἀνέκδοτον ἔως τά τελευταῖα χρόνια, πού θά τοὺς φανῇ χρήσιμον.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν τῆς ἡ Βουλγαρίας ἱστοριογράφος γράφει τὰ κατωτέρω εἰς τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν (σ. 9) μετὰφρασιν εἰς τὴν ἀγγλικὴν (σ. 390): «Μεγαλύτερας δυσχερεῖας εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν παρουσιάζουν αἱ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωάννου Βασδραβέλλη μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν ἐγγράφων τῶν ἱεροδικείων Θεσσαλονίκης καὶ Βεροῖας (Ἱστορικὰ Ἄρχεῖα Μακεδονίας. Α', Ἄρχεῖον Θεσσαλονίκης (1695-1912), Θεσσαλονίκη 1952. Β', Ἄρχεῖον Βεροῖας-Ναούσης (1598-1886), Θεσσαλονίκη 1954). Καί εἰς τὴν πλέον ἐπιφανειακὴν χρησιμοποίησιν τῶν μεταφράσεων τούτων, αἱ ὅποια δὲν συνοδεύονται ὑπὸ φωτοτυπιῶν κ.λ., εἰς τὸν εἰδικὸν προκαλοῦν ἀμφιβολίας διὰ τὴν ἀκριβεῖαν τῶν. Ἡ μετὰφρασις διὰ τρίτης χειρὸς ἔχει πάντοτε τὰ τρωτά τῆς. Ἐν προκειμένῳ αἱ μεταφράσεις ἐγένοντο ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ Ἰωάν. Βασδραβέλλη. Τὰς ἐπεξεργάσθη ἡ Ἰ. Καλούντοβα μετὰ σοβαρὸν στυλιζάρισμα (;), ὠρισμένον ἐξ αὐτῶν γενομένων ὑπ' ἐμοῦ».

Ἄπαντῶ εἰς τὴν Β. Cvetkova. Ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἐχρησιμοποίησε τὰ μεταφρασμένα τῆ μερίμνη μου τουρκικὰ αὐτὰ πολὺτιμα εἰς τὴν ἐπιστημὴν ἐγγράφα, ἐπρεπε νά λάβῃ τὸν κόπον νά ἀναγνώσῃ τὸν πρόλογον καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἀρχαιοκῶν συλλογῶν, ὅπου θά ἐβλεπε τὸ ἱστορικὸν αὐτῶν τῶν μεταφράσεων τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων καὶ θά ἐπειθετο, φρονῶ, ἀπόλυτα—διότι τὴν θεωρῶ καλῆς πίστεως—ὅτι αὐτὰ ἔχουν μεταφρασθῆ μετὰ μεγάλην ἐπιμέλειαν, θά ἔλεγα σχολαστικότητά, εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ Ἑλλήνων σοβαροῦς ἐπιστήμονας, ἀποφοίτους τοῦ τουρκικοῦ πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ἀειμνήστους νομομαθεῖς δικηγόρους Θεόδωρον Συμεωνίδην καὶ Χαρίτωνά Ἐμμανουηλίδην, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ἀριστον τουρκολόγον Λάζαρον Μαιζορίδην, διευθυντὴν τοῦ μεταφραστικοῦ Γραφείου Θεσσαλονίκης, διατελέσαντα μάλιστα καὶ δικαστὴν (καντὴν) ἐπὶ τουρκοκρατίας εἰς τὸ Ἱεροδικεῖον Θεσσαλονίκης, γνωρίζοντα πληρὴ τῆς γλώσσης καὶ τὸ σύνολον τῆς τουρκικῆς διοικητικῆς καὶ νομικῆς ἐπιστήμης. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ αἱ μεταφράσεις αὐταὶ ἠλέγχθησαν ἀπὸ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ διακεκριμένων τουρκολόγων ἐπιστημόνων, τοῦ Δημητρίου Δίγκα, σπουδάζσαντος τὸ δίκαιον εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν Κωνσταντινουπόλεως καὶ διατελέσαντος βουλευτοῦ τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης εἰς τὴν τουρκικὴν βουλῆν, τοῦ Κωνσταντίνου Τσάπρου, δικηγόρου, ἀποφοίτου τῆς Σχολῆς Ἰνταντιέ (Μοναστηρίου) καὶ ἐπισήμου διερμηνέως τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου Θεσσαλονίκης. Τρίτον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ὑπῆρξεν ὁ ἀειμνήστος Μιχαὴλ Λάσκαρις, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Μέσων καὶ Νεωτέρων Χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, λίαν γνωστός εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐπιστήμονας. Ὁ κ. Δίγκας ζῆ ἀκόμη διανύων θαλερὸν γῆρας. Ὡς ἔγραψα καὶ ἀλλάχου ἡ ἐπιμέλεια τῆς συγκεντρώσεως, διαφυλάξεως καὶ ἡ εἰσηγῆσις τῆς μεταφράσεως ἀνήκει, ὡς εἶναι ἄλλωστε γνωστόν, εἰς τὸν γράφοντα.

Ἡ κ. Β. Cvetkova ἐρωτᾷ εὐλόγως διατί δὲν ἐδημοσίευσαι εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο τόμους φωτοτυπίας τινάς. Ὅταν ἤρχισα αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, μόλις εἶχον ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον, ὅπου εὐρισκόμην μετὰ τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος ἀντιμετωπίζοντας τοὺς εἰσβολεῖς πού ἐπεβουλεύοντο τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μου, ὅπως θά ἔπραττε κάθε πολίτης ἐλεύθερος. Μετ' ὀλίγον ἡ Θεσσαλονικὴ εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς συμμάχους τῶν, ἡ δὲ ἐχθρικὴ στρατιωτικὴ διοίκησις εἶχε διατάξῃ τὴν παράδοσιν τῶν ὑπὸ τῶν καταστημάτων καὶ πολιτῶν κατεχομένων φωτογραφικῶν μηχανῶν, ραδιοφῶνων, ὄπλων κ.λ. ἐπὶ ποινῇ ἐκτελέσεως πάντων τῶν ἀποκρυπτόντων καὶ μὴ παραδιδόντων ταῦτα. Τὰ ἐχακτήρισαν λεῖαν πολέμου οἱ λεηλατήσαντες τότε ὅλην τὴν Εὐρώπην Τεῦτονες. Ὑπῆρξα καὶ ἐγὼ θύμα καὶ τιουτοτρόπος ἀπάλεσα μίαν φωτογραφικὴν μηχανὴν Laika κατάλληλον διὰ φωτογράφησιν ἐγγράφων.

Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν εἰσβαλόντων ἐχθρῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐπάνοδον τῆς

φυγαδευθείσης ἐλευθερίας εἰς τὴν πατρίδα μου — καὶ νομίζω ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ τὸ γνωρίζει ἡ Β. Cvetkova — ἐδημοσίευσεν ἄλλας τρεῖς ἐργασίας ὅπου ὑπάρχουν μεταφράσεις καὶ φωτοτυπίες πλείστων τουρκικῶν ἀρχαϊκῶν ἐγγράφων, τὴν ἀκρίβειαν τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐξακριβώσῃ ἢ συγγραφεὺς, ὥστε νὰ μὴ ἐξη καμίαν ἀμφιβολίαν.

Τὰ βιβλία ταῦτα εἶναι: α) Ἱστορικά Ἀρχεῖα Μακεδονίας. Γ'. Ἀρχεῖον Μονῆς Βλατάδων (1436-1839), Θεσσαλονίκη 1955. Ὑπάρχουν ἐκεῖ ὀκτώ φωτοτυπία πρωτοτύπων φερμάνων ἀνεκδότων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ὡς καὶ ἄλλαι τεσσαράκοντα τέσσαρες μεταφράσεις. β) Τουρκικὰ ἔγγραφα περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος, Θεσσαλονίκη 1958, ὅπου ὑπάρχουν τρεῖς φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ ἑκατὸν εἴκοσι ὀκτὼ μεταφράσεις τουρκικῶν ἐγγράφων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. γ) Ἀρματοῖλοι καὶ κλέφτες εἰς τὴν Μακεδονίαν, β' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1970, ὅπου ὑπάρχουν δύο φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων μετὰ μεταφράσεων, ὡς καὶ πενήκοντα ἔγγραφα μεταφρασμένα ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν, τὰ ὅποια, ὡς νομίζω, ἐνδιαφέρουν ἐξαιρετικὰ τὴν Βουλγαρίδα συγγραφεῖα ἀσχολουμένην μὲ τὸ θέμα τοῦτο. δ) Οἱ Μακεδόνες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, γ' ἐκδ., Θεσσαλονίκη 1967, ὅπου ὑπάρχουν 4 φωτοτυπία τουρκικῶν ἐγγράφων (πίν. XXI, XXII, XIII, XIV) καὶ μεταφράσεις αὐτῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ὡς καὶ πλῆθος ἄλλων παρομοίων ἐγγράφων μετὰ τῶν σχετικῶν μεταφράσεων, τὴν ἀκρίβειαν ὡς καὶ τὴν σημασίαν τῶν ὁπίων ἔκριναν πλείστοι ὡς γνωστὸν τουρκολόγοι Εὐρωπαῖοι, Ἀμερικανοὶ, Τούρκοι καὶ φυσικὰ Ἕλληνες.

Δὲν νομίζω ὅτι χρειάζονται περισσότερες διευκρινίσεις ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ θέματος.

ΙΩΑΝ. Κ. ΒΑΣΣΑΡΒΕΛΛΗΣ

A. I. Ivanov, *Literatumoe nasledie Maksima Greka. Harakteristika, atribucii, bibliografija* (=Ἡ φιλολογικὴ κληρονομία Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ. Περιγραφή, κατηγορία, βιβλιογραφία), Leningrad (ἐκδ. Institut Russkoj Literatury) 1969, σελ. 248+2 εἰκ. ἐκτός κειμένου.

1. Ἡ προσωπικότης Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ καθίσταται ὀλονὲν καὶ περισσότερον ἀντικείμενον σοβαρᾶς μελέτης, ὡς ἡ τοῦ Α. I. Ivanov, προερχομένη ἐκ τοῦ κύκλου τῶν βυζαντινολόγων τοῦ Λένινγκραδ. Ὁ συγγραφεὺς εἰργάσθη ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ κορυφαίου εἰδικοῦ εἰς θέματα παλαιορωσικῆς φιλολογίας D. S. Lihaδov, ἀντ. μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως (σ. 2 καὶ 3).

Τὰ ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς ἐκδόσεως, εἰς τρεῖς τόμους, τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Καζάν (1859-1862). Ἐκτοτε καὶ μέχρι σήμερον μεμονωμένα ἐκδόσεις ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Ἐνταῦθα ὁ Α. I. Ivanov ἐξετάζει τὴν προσωπικότητα καὶ κυρίως τὴν φιλολογικὴν κληρονομίαν, τὴν καταλειφθεῖσαν εἰς τὴν Ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ Ἑλληνοῦ Ἀγιορείτου μοναχοῦ.

2. Εἰς τὰς προεισαγωγικὰς σημειώσεις «ἐκ τοῦ συγγραφέως» (σ.3-4) Μαξίμος ὁ Γραικὸς χαρακτηρίζεται «Ῥώσος συγγραφεὺς τοῦ 16ου αἰ.» (σ. 3). Ἡ ἀναφερομένη ἀνωτέρω ἐκδοσις τῶν ἔργων Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ (Καζάν 1859-1862) χαρακτηρίζεται, καὶ ὑπὸ τῶν πρὸ τοῦ Α. I. Ivanov ἀσχοληθέντων μὲ τὸ ἔργον τοῦ Ἀγιορείτου λογίου, ὡς «μὴ ἱκανοποιητικὴ» τὸσον ἐπειδὴ δὲν συνεκεντρώθησαν ἅπαντα τὰ χειρόγραφα, ὅσον ἐπίσης καὶ διότι ἐξεδόθησαν κατὰ τρόπον μὴ ἐπιστημονικόν (σ. 3). Ἐν συνεχείᾳ ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ ἀσχοληθέντες ἐπιστήμονες ἐθώρῃσαν ὡς ἔργα Μαξίμου τοῦ Γραικοῦ ἄλλὰς μεταφράσεις τὰς ὁποίας οὗτος ἐπραγματοποίησε (κυρίως λημμάτων ἐκ τοῦ